

ЮНІ ДРУЗІ!

Практичні роботи є обов'язковою складовою вивчення географії в школі. У процесі їх виконання формуються необхідні географічні уміння і навички та реалізується зв'язок теорії з практикою. Пропонований посібник для учнів 6 класу призначено для виконання практичних завдань відповідно до модельної програми «Географія. 6-9 кл.» для закладів загальної середньої освіти (авт. Кобернік С.Г. та ін.) з курсу «Планета Земля».

Зміст програми з географії у середній школі базується на принципах науковості, неперервності й наступності шкільної середньої географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, диференціації навчального матеріалу відповідно до вікових особливостей учнів.

Зміст практикуму спрямований на забезпечення компетентнісного підходу в географічній освіті. Більшість запропонованих завдань мають частково-пошуковий і проблемний характер й розвивають дослідницьку та інформаційну компетентність школярів.

Цим навчальним посібником ви зможете користуватись на уроках: під час виконання практичних робіт будете навчатися правильно заповнювати таблиці, будувати діаграми та графіки, робити висновки та узагальнення. Усі практичні роботи — обов'язкові для виконання кожним з вас. Наявність у посібнику контурних карт полегшить вашу роботу із засвоєння географічної номенклатури карт.

Під час виконання практичних робіт дотримуйтесь правил:

1. Ознайомтеся з темою, метою та обладнанням, необхідним для виконання роботи, а також завданнями.
2. Якщо ви не можете пригадати визначення окремих понять, скористайтесь географічним довідником.
3. Завдання виконуйте охайно. Відповіді мають бути логічними та обґрунтованими.
4. Роботи на контурних картах виконуйте відповідно до встановлених вимог:
  - а) усі підписи на контурних картах робіть чітко, друкарським шрифтом;
  - б) об'єкти суходолу підписуйте чорним кольором, а водні — синім;
  - в) для роботи з контурними картами використовуйте олівці, кулькові ручки і туш різних кольорів;
  - г) більшість географічних об'єктів підписуйте вздовж екватора або вздовж паралелей;
  - г) назви населених пунктів підписуйте зліва або справа;
  - д) назви річок — уздовж течії в напрямку від витoku до гирла, а назви гір — уздовж простягання гірських хребтів;
  - е) якщо назви не вміщаються у потрібному місці, пишiть їх в умовних позначеннях, а на карті ставте відповідні цифри.
5. Висновки після закінчення практичної роботи формулюйте чітко.
6. Пам'ятайте: найвищої оцінки заслуговує робота, яка містить правильні відповіді на завдання і належно оформлена.

Практичні роботи складаються з 2-х основних блоків:

1. «Це потрібно знати!»
2. «Завдання».

Часто після завдань розміщується додатковий блок «Цікаво знати, що...».

У блоці «Це потрібно знати!» запропоновано теоретичний матеріал, який допоможе під час виконання практичних робіт.

У другому блоці подано завдання, що обов'язкові для виконання.

Інформація з блоку «Цікаво знати, що...» сприятиме розширенню вашого географічного кругозору.

Щасливої вам мандрівки Країною знань!

ТЕМА. Складання таблиці «Етапи географічного пізнання Землі».

Мета: ознайомитися з етапами географічного пізнання Землі; розвивати просторове уявлення, картографічну та інформаційну компетентності.

Обладнання: атлас, підручник, інтернет-джерела.

ХІД РОБОТИ

✓ Це потрібно знати!

- Карти, що відображали в давнину окремі ділянки землі, склали:
  - давньогрецький вчений Ератосфен (бл. 276 – 194 рр. до н. е.);
  - давньогрецький вчений Птоломей (бл. 90 – бл. 160 рр. до н.е.).
- Мандрівники та дослідники, котрі зробили значний внесок у розвиток географічної науки:

Стародавня епоха пізнання Землі	Піфагор, Аристотель, Геродот, Птоломей, Ерік Рудий, Лейф Еріксон, Марко Поло
Епоха Великих географічних відкриттів	Бартоломеу Діаш, Васко да Гама, Христофор Колумб, Америго Веспуччі, Фернан Магеллан, Хуан Елькано, Френсіс Дрейк, Абель Тасман
Географія Нового часу	Джеймс Кук
Сучасні географічні дослідження	Жак Пікар, Дональд Уолш, Жак-Ів Кусто, Леонід Каденюк

Завдання. Використовуючи текст підручника та додаткові джерела інформації, з'ясуйте час діяльності відкривачів та дослідників нашої планети. Одержані відомості запишіть у таблицю.

<i>Імена відкривачів та дослідників</i>	<i>Період діяльності</i>	<i>Результат досліджень</i>

Стародавня епоха пізнання Землі

Піфагор		
Аристотель		
Геродот		
Птоломей		
Ерік Рудий		
Лейф Еріксон		

Марко Поло		

Епоха Великих географічних відкриттів

Бартоломеу Діаш		
Васко да Гама		
Христофор Колумб		
Амеріго Веспуччі		
Фернан Магеллан		
Хуан Елькано		
Френсіс Дрейк		
Абель Тасман		

Географія Нового часу

Джеймс Кук		

Сучасні географічні дослідження

Жак Пікар, Дональд Уолш		
Жак-Ів Кусто		
Леонід Каденюк		

Висновок.

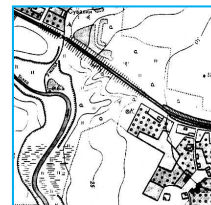

ТЕМА. Розв’язування задач на визначення масштабу карт, переведення одного виду масштабу в інший.

Мета: формувати вміння розв’язувати задачі з використанням різних видів масштабів; розвивати інформаційну, математичну та картографічну компетентності.

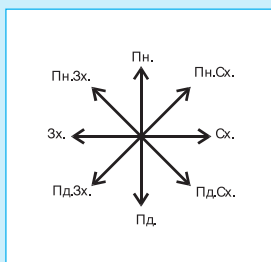
Обладнання: карта, лінійка, атлас, простий олівець, гумка.

ХІД РОБОТИ

✓ Це потрібно знати!

• На географічних картах сторони горизонту визначаються за схемою:

- Верхня частина карти — північ, нижня — південь, правостороння — схід, лівостороння — захід.
- Щоби зорієнтувати план місцевості, потрібно знайти у верхньому лівому куті позначку . Вона вказуватиме напрям на північ.
- Аби прочитати карту, потрібно знайти масштаб.
- Види масштабу:
  - числовий;
  - іменований;
  - лінійний.

Завдання 1. Дайте визначення поняття.

Масштаб — _____
 _____
 _____

Завдання 2. Переведіть числовий масштаб в іменований.

<i>Варіант I</i>		<i>Варіант II</i>	
<i>Числовий масштаб</i>	<i>Іменований масштаб</i>	<i>Числовий масштаб</i>	<i>Іменований масштаб</i>
1 : 100	в 1 см — 1 м	1 : 200	в 1 см — 2 м
1 : 2 000		1 : 5 000	
1 : 55 000		1 : 50 000	
1 : 700 000		1 : 200 000	
1 : 5 000 000		1 : 4 000 000	

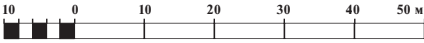
Завдання 3. Переведіть іменовані масштаби у числові.

<i>Варіант I</i>		<i>Варіант II</i>	
<i>Іменовані масштаб</i>	<i>Числовий масштаб</i>	<i>Іменовані масштаб</i>	<i>Числовий масштаб</i>
в 1 см — 5 м	1 : 500	в 1 см — 8 м	1 : 800
в 1 см — 400 м		в 1 см — 500 м	
в 1 см — 5 км		в 1 см — 2 км	
в 1 см — 25 км		в 1 см — 40 км	
в 1 см — 400 км		в 1 см — 900 км	

Завдання 4. Зобразіть іменовані масштаби у вигляді лінійного.

<i>Варіант I</i>		<i>Варіант II</i>	
<i>Іменовані масштаб</i>	<i>Лінійний масштаб</i>	<i>Іменовані масштаб</i>	<i>Лінійний масштаб</i>
в 1 см — 70 м		в 1 см — 30 м	
в 1 см — 800 м		в 1 см — 100 м	
в 1 см — 1 км		в 1 см — 4 км	
в 1 см — 40 км		в 1 см — 30 км	
в 1 см — 350 км		в 1 см — 250 км	

Завдання 5. Зобразіть числові масштаби у вигляді лінійного.

<i>Варіант I</i>		<i>Варіант II</i>	
<i>Числовий масштаб</i>	<i>Лінійний масштаб</i>	<i>Числовий масштаб</i>	<i>Лінійний масштаб</i>
1 : 1000		1 : 500	
1 : 20 000		1 : 4000	
1 : 200 000		1 : 50 000	
1 : 5 000 000		1 : 200 000	
1 : 20 000 000		1 : 4000 000	

Завдання 6. Який масштаб більший?

- а) в 1 см — 200 м чи в 1 см — 700 м _____ ;
 б) в 1 см — 7 км чи в 1 см — 2 км _____ ;
 в) в 1 см — 40 км чи в 1 см — 20 км _____ .

Завдання 7. Підкресліть масштаби географічних карт. Найбільший — суцільною лінією, середній — хвилястою, найменший — пунктирною.

1. а) 1 : 10 000;   б) 1 : 32 000 000;   в) 1 : 100 000;
 2. а) 1 : 250 000;   б) 1 : 25 000;   в) 1 : 2 000 000.

Висновок. _____

_____

_____

ЗМІСТ

I. ВСТУП ДО ГЕОГРАФІЇ

<i>Практична робота №1.</i> Складання таблиці «Етапи географічного пізнання Землі»	4

II. СПОСОБИ ЗОБРАЖЕННЯ ЗЕМЛІ

<i>Практична робота №2.</i> Розв'язування задач на визначення масштабу карт, переведення одного виду масштабу в інший	6
<i>Практична робота №3.</i> Визначення відстаней між об'єктами на топографічному плані та географічній карті	8
<i>Практична робота №4.</i> Визначення напрямків на плані, абсолютної та відносної висоти точок, азимуту вказаних на плані об'єктів	10
<i>Практична робота №5.</i> Орієнтування за планом на місцевості	12
<i>Практична робота №6.</i> Визначення географічних координат за географічною картою	14
<i>Практична робота №7.</i> Визначення абсолютних і відносних висот та глибин географічних об'єктів з використанням шкали висот та глибин	16

III. ОБОЛОНКИ ЗЕМЛІ

<i>Практична робота №8.</i> Нанесення на контурну карту елементів рельєфу, сейсмічних поясів Землі	18
<i>Практична робота №9.</i> Визначення амплітуд та середньої температури повітря, побудова графіків зміни температури повітря за певний період часу	22
<i>Практична робота №10.</i> Побудова рози вітрів, діаграм хмарності та опадів за наявними даними, аналіз отриманих результатів	24
<i>Практична робота №11.</i> Розв'язування задач на визначення висоти місцевості за різницею атмосферного тиску, розрахунок температури повітря залежно від висоти місцевості	26
<i>Практична робота №12.</i> Позначення на контурній карті водних об'єктів світу та України	28
<i>Практична робота №13.</i> Визначення за тематичними картами закономірностей зміни географічних поясів та природних зон світу	32
<i>Практична робота №14.</i> Характеристика одного з місцевих природних комплексів за визначеним планом (робота виконується у групах)	34
<i>Практична робота №15.</i> Позначення на контурній карті найбільших за площею та кількістю населення країн світу, їхніх столиць	36